

Dünya Para Sistemi

Para nedir?

- Uluslar arası Para Nedir?

Değer ölçüsü
Değişim aracı
Biriktirme aracı

- Bu üç işlevi ülkesi dışında da kısmen veya tamamen gerçekleştirirse uluslar arası paradır

Uluslar arası para sistemi

- 1870-1930 Altın para sistemi (1-2)
- 1930-1944 Buhran Dönemi
 - Sterlin sahası (İngiltere ve sömürgeleri)
 - Altın Bloku (Fransa, İsviçre, Belçika, Hollanda)
 - Kambiyo kontrolü (Almanya ve AGÜ- Türkiye)
- 1944- 1973 Bretton Woods(35\$=1 ons altın)
- 1973- Karma Uygulamalar

Altın Para Sistemi (Sistem altına dayanır, Döviz kurları sabit, hatta paraların bir kısmı altından)

- Ödemeler Dengesi Açık:(Piyasadaki para kadar MB altın zoru
- Ülke altın ihraç eder
- Paranın azalmasına bağlı olarak faizler yükselir
- Yabancı sermayenin gelişi teşvik edilir
- Kısıtlayıcı para politikası yurt içi hasılayı ve fiy.düşürür
- Ortam ithalatı caydırıcı ihracatı teşvik edicidir
- Denge yeniden kurulur

Altın Para Sistemi (Sistem altına dayanır, Döviz kurları sabit, hatta paraların bir kısmı altından)

- Ödemeler Dengesi Fazla Verirse
- Yurda altın girişı
- Piyasada para arzı artar
- Fiyatlar ve Hasıla artar
- Faiz oranları düşer
- Sermaye dışarı çıkar
- İthalat artar, ihracat azalır
- Denge yeniden kurulur

Altın Para sisteminin Sakıncaları

- Otomatik işleyen bir sistem olması nedeniyle ülkelerin yurt içi para politikası izleme ve yurt içi ekonomide denetimi zor
- Dünya ticaretinin altına dayalı olması ticaret hacmindeki gelişmeye uyum sağlayamaz, uzun dönemde fiyatlar düşer, kısa dönemde işsizlik olur

Altın Para Sistemi

- 1870den I.DS'na kadar sorunsuz uygulama
- Savaş süresince ekonomik durgunluk sisteme ara verilir
- 1919 ABD,1925 İngiltere ,1928 bütün ülkeler altın standardına dönerler
- 20. YY ilk çeyreği sosyal patlamaların yaşandığı, sosyal ve ekonomik olaylarda devletin rolü büyük
- İşsizlik, sosyal güvenlik ve gelişme sancılarının devlete ekonomik yükü büyük
- Bu harcamalar ulusal para değerleri üzerinde olumsuz etkiler
- Altın para standardı işlememeye başlamış
- Ülkeler MB aracılığı ile para arzlarına müdh.etmeye başl

Altın Para Sistemi

- 1929 ABD sanayi üretiminin düşmesi ile başlayan panik sermaye piyasasına sıçrar,
- Yatırımcılar paralarını geri almak ister ve kriz patlar
- ABD korumacılığı benimser, diğer ülkeler de
- Ülkeler altın para standardının yükümlülüklerinden kurtulup devalüasyona başvururlar
- Avrupa'ya da sıçrayan kriz bir çok bankanın iflasına...
- MB sıkı kambiyo kontrolü yapmaya başlar, devlet döviz kuru ve kullanımını sıkı denetler
- Döviz gelirinin tamamı/kısmen para otoritesinin elinde döviz alımları bu otoritenin iznine bağlı ve sınırlı miktar

Buhran Dönemi

- Dünyada durgunluğun ve korumacılığın yaygın olduğu bu dönemde üç farklı para sistemi ortaya çıkmıştır
 - Sterlin sahası (İngiltere ve sömürgeleri)
 - Altın Bloku (Fransa, İsviçre, Belçika, Hollanda)
 - Kambiyo kontrolü (Almanya ve AGÜ- Türkiye)
- II.D.S öncesi ve süresince ülkeler askeri ve siyasi güçlü olabilmek için korumacılığı seçer ve ticarete yoğun müdahale, ticaret serbest dövizden takas ve kliringe kayar

Bretton Woods

- 1-22 Temmuz 1944 , Para hareketlerinin yeni bir sisteme bağlanması
- IMF kurulur
- IMF üyesi ülkeler paralarını ABD\$ bağlar
- 35 ABD\$=1 ons altın
- Üyeler dış ödemelerde açık verince gerekli önlemleri alırlar

IMF'nin kuruluş amaçları

- Üye ülkelerin döviz kurlarının dengede tutulması ve birbirleriyle uyumlu olması. Keyfi devalüasyon yok
- Kambiyo kısıtlamalarından konvertibiliteye geçiş,
- Dış ödemelerde sıkıntısı olan ülkelere parasal kaynak sağlanması
- Dünya ticaretinin dengeli büyümesi için gerekli koşulların oluşturulması ve parasal konularda işbirliği

Bretton Woods

- Altın para sisteminde enflasyon ve deflasyon pahasına emisyon hacmine müdahale edilmiyordu
- Bretton Woods'da Döviz kurlarınının sabit kalması temel olmakla birlikte devalüasyon ve revalüasyon yolu açık
- Çözüm sadece yurt içi ekonomide aranmamakta, dış dünya ile ticaret ve diğer para hareketlerini etkileyecek döviz kuru düzenlemelerine sınırlı da olsa izin verilir
- Ulusal paraların değerlerinde +,-%1 lik dalgalanma marjı

Neden \$

- IMF'nin resmi döviz rezervlerin içinde ABD'nin payı%57
- 20.YY ABD'nin artan siyasi ve ekonomik gücü
- II.Dünya Savaşı \$ yerini sağlamlaştırdı
- IMF ana sözleşmesinde \$'ın uluslar arası para/rezerv olması diye bir şey yok, paranın uluslar arası nitelik kazanması piyasada olur
- 1944 IMF sözleşmesinde üyeler paralarının paritesini altın veya \$ karşısında bildirmekle yükümlüler, kurlar sabit
- Savaş sonrası Avrupanın durumu düşünülünce \$ rakipsiz kalmıştır
- Amerikan ekonomisi savaştan güçlenerek çıkmış
- Savaş sonrasında ABD tam istihdam sağlanmış

Neden \$

- ABD'de sivil malların yanında askeri mallarda üretilmekte
- 35\$= 1 ons altın paritesi işlemekte ve altına çevrilebilir tek para
- 1945 sonrasında ABD'nin parasal altın stoku dünya stokunun 2/3
- Yıkılmış bir Avrupa ve herşeyini ABD'den alan bir Avrupa karşısında rakipsiz ABD ve uluslararası paranın tahtına \$ oturur
- 1947 den sonra Marshal yardımlarıylaAvrupayı ve Dodge yardımlarıyla Japonyayı bol miktarda \$' a kavuşturdu
- \$ altın kadar değerli ve altının faiz geliri yokken \$'ın vardı
- Zamanla Alman Markı, İsviçre Frankı, Japon Yeni uluslar arası para işlevlerini yerine getirse de \$'ın tahtını sarsamadı
- Şimdi Avro tek rakibidir

Bretton Woods

- ABD doları diğer ülke paraları karşısında güç
- Ülkeler döviz için \$ biriktirmek zorunda
- ABD kendi parası ile dünya piyasasında işlerini yürüttü
- Ülkelerde \$ rezervlerinin oluşması ABD'nin ÖD açığı vermesi ile mümkün olmuştur
- Avrupa ve Japonya'nın savaşın yaralarını sarması ABD'nin gücünü önce sarımsı sonra da geriletmiştir.
- 1950 lerde başlayan dış açık 1960lı yıllarda Vietnam savaşı ile çok büyümüş \$ değerini kaybetmiş ancak yapay olarak yüksek tutulmuş

Bretton Woods

- İMF GOÜ dış açık verince devalüasyona zorlarken GÜ'ü zorlamamıştır
- ABD altına bağıladığı parasını devalüe edemediğinden diğer ülkeler revalüsyon yapmak zorunda kalmışlar
- \$'ın gerçek değerine erişmesi diğer ülkelerin revalalüasyon yapmasına bağılıydı,
- ülkeler de revalüasyondan kaçındılar
- ABD sürekli ÖD açığı vermiş ve
- 1957-1968 arasında ABD altın stoklarının yarısını elden çıkarmak zorunda kalmıştır

Bretton Woods

- 1960 larda ödemeler fazlası veren Almanya'nın revalüasyon,
- ÖD açık veren Fransa'nın da devalüasyon yapması kararlaştırıldı.
- Bütün paraların \$'a bağlı olması ve sistemin alt üst olma tehlikesi karşısında ABD devalüasyon yapamadı
- 1971 (Smithsonian) de, \$'ın devalüe edilmesi ve $\pm 1\%$ 'lik marj $\pm 2.5\%$ e çıkartılmış ve sistem 1973 son buldu
- Bu günkü para sistemine geçiş

SDR(özel çekme hakları)

- 1967 IMF ve DB toplantısında SDR adı ile bir likidite aracı yaratılmak istenmiş ve 1970'den itibaren hayali bir para birimi olarak uluslar arası ödemelerde kullanılmaya başlanmıştır.
- Başlangıçta 16 sanayileşmiş ülkenin paralarının bir sepette belli oranlarda yer almasıyla oluşturulmuş.
- Halen ABD \$, İngiliz Sterlini, Japon Yeni ve Avro'dan oluşmaktadır.

SDR(özel çekme hakları)

- SDR'nin değeri fazla değişmemekte(sepetteki paraların birinin değeri düşerken diğeri yükselmekte)
- IMF çerçevesinde borç almak-vermek, bankalar arası döviz değişimi
- IMF web sayfasında hergün 1SDR nin kaç \$ olduğu günlük yayınlanır
- Sepetin kompozisyonu 5 yılda bir gözden geçirilir

Avrupa Para Birimi (ECU)

- 1950 yılında Hesap Birimi denilen ve pratikte (1 ons saf altın karşılığı 35 ECU kabul edildiği için) dolarla aynı değere sahip bir para birimi yaratmıştır
- Üye ülkeler arasında mal ve para hareketlerinde bir para birimi olarak kabul edilen bu ödeme aracının, SDR nin kabulünden sonra değeri ve dolayısıyla da adı değişmiştir.
- 1975 yılında Avrupa Hesap Birimi adını alan bu ödeme aracı SDR nin değeri ile eşdeğer tutulmuştur.
- 1979 yılında Avrupa Para Birimi (ECU) olmuştur.
- ECU değerini üye ülkelerin paralarının, ülkenin ekonomik önemine göre, belli oranlarda katıldığı bir sepetten almaktadır.
- 1999'da Avro ECU'nün yerini almıştır

ECU'nun İşlevleri:

- Döviz kuru mekanizmasındaki merkezi kurların belirlenmesi, yani üye ülkelerin para değerlerinin ECU cinsinden hesabı,
- Üye ülkelerin para birimlerinin dalgalanma marjlarının belirlenmesinde bir gösterge,
- Alacak ve borçların ödenmesinde bir araç,
- Bankalar arası bir rezerv birimi olmasıdır.

Avrupa Para Sistemi ve Avrupa Para Birliği

- Mal, sermaye ve emek hareketlerinin serbest hale gelmesi ve bir gümrük birliği oluşması ye ülkeler arasında karşılıklı olarak ekonomik bağımlılığı artırmıştır
- lke ekonomilerinin gelişmesi ve dış ticaretin sürdürülmesi ise, ye ülkeler paralarının döviz kurlarında ani değişmeler olmaması ve ulusal paraların konvertibl olmasını gerektirmektedir.
- Bu da para birliği gerektirir. Ancak ülkelerin paraları ulusal bağımsızlıklarının bir parçası gibi kabul edildiğinden, ortak bir para birimine geçmek, ulusal bağımsızlıktan feragat etmek anlamına gelecektir.

Para Birliğine Gidiş

1. Parasal birliğe gitmek için birliğe katılan ülkelerin belli bir standart ölçü birimine (bu bir ülkenin parası veya SDR gibi bir birim olabilir) göre paralarının paritelerini saptamaları ve ancak belli bir dalgalanma marjı (veya bandı) içinde para değerlerinin değişebileceğini, bunun ötesine ıkılmayacağını kabul etmeleri gerekmiştir.
2. Bu bakımdan para birliğinin kurulması ortak bir para rezervi, yani bir fon oluşturulmasını gerektirmiştir.
3. Ortak merkez bankası kurulması

Para Birliği

- 8 Ekim 1970 Werner Raporu ile tek bir para politikasının ve MB oluşturulması yani Para Birliğinin kararı alınır
- 1 Ocak 1999 Avronun oluşturulması kararı alınır
- 2000'de Yunanistan Avro alanına girer
- Eylül 2001'de Avro deneme dolaşımına başlar
- Ocak 2002 Avro ilgi paraların yerini alır
- Almanya, Belçika, Fransa, İspanya, İtalya, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz, Yunanistan, Finlandiya, Slovenya, Malta, Letonya, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Cum. , Litvanya ve Slovakya Avro alanı içerisinde (19 Üye)
- Danimarka ve İngiltere (Masthrich ile ayrıcalıklı) dışındaki üye ülkeler gerekli kriterleri sağlayınca Avro alanına girmek zorundadır.
- İsveç'in ayrıcalığı olmasa da referandumda kabul edilmemiştir
- Bu güne kadar Avro alanından ayrılan ülke olmadı ve bu yönde bir hüküm de yoktur